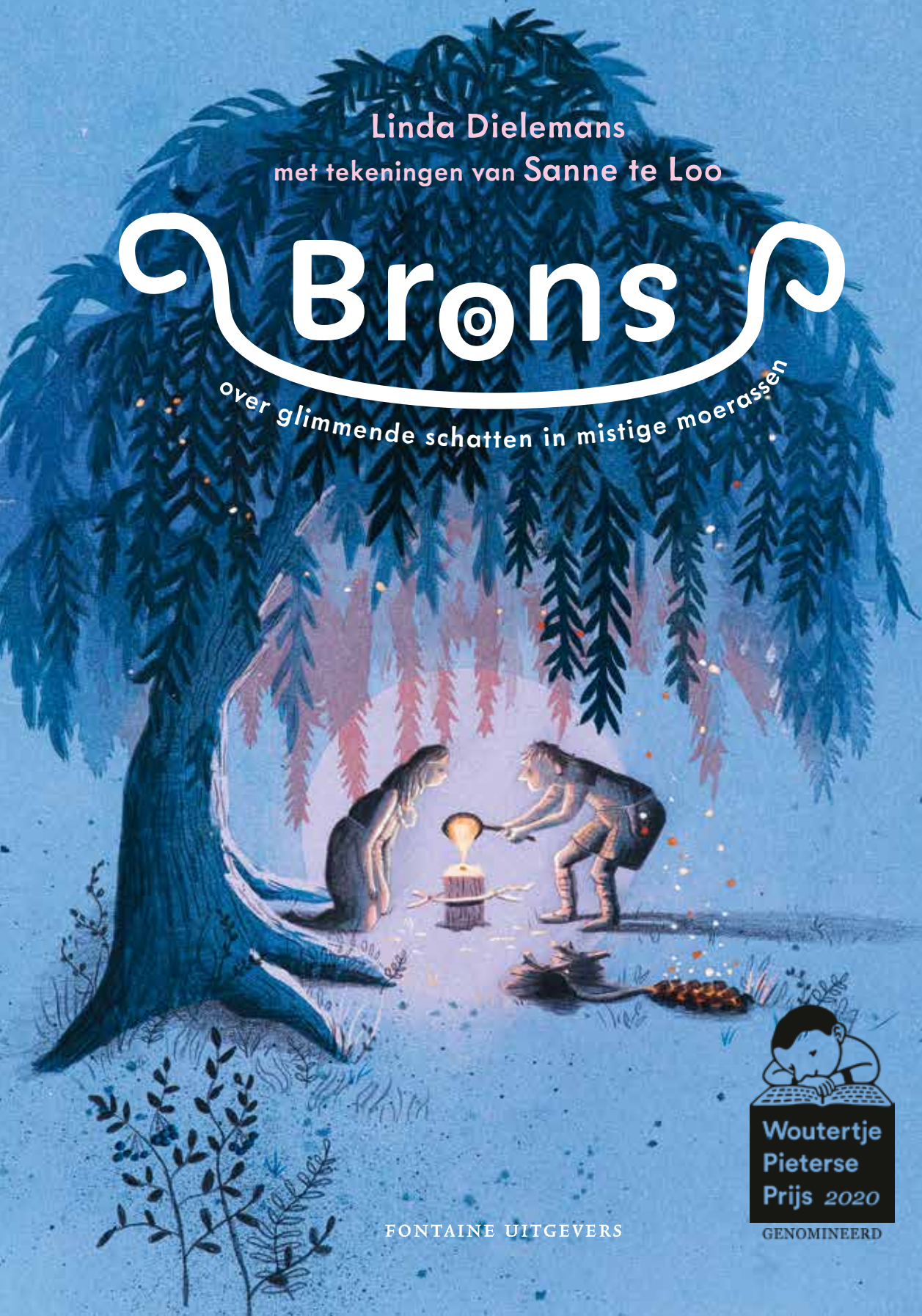


Linda Dielemans  
met tekeningen van Sanne te Loo

# Brons

over glimmende schatten in mistige moerassen



Woutertje  
Pieterse  
Prijs 2020

GENOMINEERD

FONTAINE UITGEVERS

1

**Huh?  
Een boek  
over  
brons?**





Wáár gaat dit boek over? Over brons? Wat is dat nou voor onderwerp? Nou, een behoorlijk spannend onderwerp, dat kan ik alvast verklappen! Anders was dit boek er nooit gekomen. En geef maar toe, eigenlijk ben je best nieuwsgierig. Want je bent al aan het lezen.

## Welkom in de bronstijd

Dit boek gaat niet zomaar over brons. Het gaat over heel oud brons. Het allereerste metaal dat door mensen ontdekt en gebruikt werd. En misschien kun je het al wel raden: dat gebeurde in een periode die de bronstijd heet. Misschien heb je daar nog



nooit van gehoord. Of misschien wel, maar weet je er niet zoveel van. Het is ook behoorlijk lang geleden. Ver voordat de middeleeuwse ridders kastelen bestormden en zelfs nog ver voordat de Romeinen onze streken binnenmarcheerden. De bronstijd begon vierduizend jaar terug, rond 2000 voor Christus, en eindigde ongeveer 800 voor Christus. Hij duurde dus zo'n 1200 jaar. Daarna begon de ijzertijd.

Nederland en België zagen er toen heel anders uit dan nu. Allereerst bestonden Nederland en België nog helemaal niet. Er waren geen grenzen zoals we die tegenwoordig kennen. Het stukje land waar we nu met z'n allen op wonen, was niet meer dan dat: een stukje land, maar dan met veel minder mensen. Op de meeste plekken kon je ver kijken, soms helemaal tot aan de horizon. Er stroomden grote en kleine rivieren, je had moerassen en uitgestrekte heidevelden. Maar er groeiden ook nog echte oerbossen, waarin edelherten, elanden en bruine beren leefden.

Mensen woonden met hun hele familie in grote, houten boerderijen met een rieten dak. Soms stonden die boerderijen bij elkaar in een dorp, maar net zo vaak woonden families apart, met de dichtstbijzijnde burens een paar honderd meter verderop. Ze hielden koeien, die in de winter in de boerderij stonden, maar ook schapen, varkens en geiten. Rond de boerderij lagen weilanden en akkers met graan. De oogst kwam in karren met houten wielen van het land en werd opgeslagen in voorraadschuurtjes op het erf. In huis was het donker, maar gezellig. Langs de wanden stonden manden vol wol en een weefgetouw. Aan de balken van het dak hingen kruiden en vlees te drogen, rond de haard stonden bankjes, krukjes en kookpotten.



Het lijkt misschien niet heel erg spannend als je dit zo leest. Maar juist deze mensen, met hun koeien en hun schemerige boerderijen, maakten iets heel bijzonders mee. Voor het eerst in de geschiedenis gingen mensen metaal gebruiken. En dat metaal was brons. Uiteindelijk zou brons al hun gereedschappen van steen vervangen. Dat is op zich wonderlijk genoeg. Steen werd al honderdduizenden jaren lang gebruikt om werktuigen van te maken. Toen kwam brons, en het steen verdween. Maar dat is niet het enige wat er over brons te vertellen is. Er zijn namelijk allerlei mysterieuze dingen mee aan de hand.

## Een mysterie

Op het omslag van dit boek staat – naast die van Sanne te Loo, die de prachtige illustraties maakte – mijn naam: Linda Dielemans. Ik ben schrijver van beroep, dat zal je niet verbazen, maar daarnaast ben ik ook archeoloog. Dat is iemand die in de grond zoekt naar wat mensen daar lang geleden hebben achtergelaten. Als een opgraving klaar is, wordt alles wat er is gevonden tot in de kleinste details onderzocht en opgeschreven. Het is een van de leukste beroepen ter wereld! Daarnaast is archeoloog zijn ook nog eens hartstikke handig als je over de bronstijd schrijft. Want er waren in die tijd nog geen boeken. De bronstijd is onderdeel van de prehistorie: de periode in de geschiedenis waarin mensen nog niet konden schrijven. Lezen over hoe het leven was en wat er allemaal gebeurde, gaat dus niet.



Alles wat we uit de bronstijd hebben, zijn de voorwerpen die archeologen opgraven en de sporen van huizen en de erven daaromheen. Verrotte palen laten donkere vlekken achter in de grond. Door het kleurverschil kun je dus precies zien waar de huizen stonden en hoe ze er ongeveer uitzagen. Daarnaast kun je ook zien waar kuilen, waterputten en greppels zijn gegraven. In de loop van de tijd komen er namelijk boomblaadjes en andere plantenresten in terecht, die uiteindelijk vergaan tot zwarte aarde. Archeologen zijn meestal heel blij met die diepe kuilen en greppels, want mensen gebruikten ze vaak om hun afval in te gooien. Dat kunnen scherven zijn van gebroken potten, botten van geslachte dieren of gebroken stenen gereedschappen. Heel soms liggen er ook wel eens voorwerpen van brons in. Misschien heeft iemand ze ooit verloren, of waren ze niet meer nodig.

Maar wacht eens ... dat is eigenlijk heel raar. Want als er iets handig is aan brons, is het wel dat je het kunt omsmelten. Zo vaak als je wilt. Dus waarom zou je je oude bijl weggooien als je er ook een nieuwe van kunt maken? Of een armband, of een mooie speld om je mantel mee vast te zetten? En het wordt nog geheimzinniger. Bronzen voorwerpen worden eigenlijk niet zo vaak in de buurt van huizen teruggevonden. Ze liggen vooral in moerassen, vennen en rivieren. Juist de mooiste spullen kwamen daar terecht, spullen die ontzettend veel waard waren.

Dat is vreemd, zul je nu wel denken. Waarom dan?

## De grote vraag



Dat is nou precies het mysterie waar dit boek over gaat. De grote vraag. En die vraag is niet zomaar beantwoord. Daar heb je wetenschappers voor nodig. Ik heb dit boek dan ook niet in mijn eentje gemaakt. Niemand minder dan professor David Fontijn van de Universiteit Leiden heeft me geholpen. Hij is een van de grootste experts op het gebied van de bronstijd in Europa.

Samen met zijn team van onderzoekers bestudeert David precies dat wat zo vreemd is aan die periode: waarom gooiden mensen het duurste, het meest waardevolle dat ze hadden weg? Alsof je net de allernieuwste smartphone hebt gekocht en die dan zomaar in een Amsterdamse gracht laat vallen. Misschien laat je er wel twee, vijf of tien tegelijk het water in plonzen. En dan ben je nog blij dat je dat gedaan hebt ook. Het lijkt onwerkelijk. Toch gebeurde het, vierduizend jaar geleden. Niet met dure gadgets, maar met waardevolle voorwerpen van brons.

Maar hoe onderzoek je zo iets? Want tijdachines bestaan niet. Je kunt niet vierduizend jaar terug in de tijd en even aan iemand vragen: ‘Vertel eens mevrouw, waarom deed u dat?’ Je hebt niets anders dan de voorwerpen die archeologen uit de grond hebben gehaald. Maar gelukkig kunnen die je heel goed helpen. Niet omdat je ze iets kunt vragen, maar omdat je ze kunt bestuderen.

Door hun eigenschappen op een rijtje te zetten, kom je bijvoorbeeld te weten of er vaker bijlen, zwaarden of armbanden in het landschap werden achtergelaten. Door te onderzoeken waar al die voorwerpen dan terecht kwamen, weet je of er een verband



is tussen een bepaalde plek en een voorwerp. Zo zou je kunnen zien dat zwaarden vooral in rivieren werden gegooid, en armbanden juist in moerassen. Op die manier ontdek je patronen. En die patronen zeggen iets over wat mensen dachten.

## Puzzelen

Het is een beetje als een grote puzzel waarvan je het voorbeeld kwijt bent. Sommige stukjes kun je snel aan elkaar leggen, andere zijn moeilijker. En de hele puzzel compleet krijgen, is al helemaal lastig. Je weet niet eens zeker of je alle stukjes wel hebt. Maar toch, zelfs als de puzzel nog niet helemaal klaar is, kun je al iets zeggen over wat erop staat.

Professor David Fontijn en zijn onderzoekers zijn heel hard bezig met puzzelen. En inmiddels zitten er al behoorlijk wat stukjes aan elkaar. Toen ik archeologie studeerde, kreeg ik les van David. Zijn verhalen over zwaarden, rivieren en moerassen prikkelden meteen mijn nieuwsgierigheid – en mijn fantasie. Ik ben dus heel blij dat ik nu voor jou mag opschrijven wat hij en zijn onderzoekers allemaal hebben ontdekt over die gezonken schatten van brons. Dat magische metaal heeft een hele hoop verhalen te vertellen. Spannende, geheimzinnige en soms droevige verhalen. Er was eens ...



